

Arvid Hanssen – et liv som dikter etter poliomyelitt

Michael 2018; 15: Supplement 22, 129–32.

Hvordan kan sykdom påvirke et forfatterskap?

Arvid Hanssen (1932–1998) ble født på Senja. Han vokste opp i fattigslige kår, hvor tvangsauksjoner var tidlige barndomsminner. Gutten viste seg tidlig evnerik. I 1948, da han var 16 år gammel, ble han alvorlig rammet av poliomyelitt. Han var helt på nippet til ikke å overleve, men etter lang rehabilitering – som for det meste foregikk i Trondheim, kom han tilbake til heimplassen med et stort mén inkludert svekket gangfunksjon. Arvid Hanssen hadde talent for å skrive. Det ble arbeid for ham i pressen, som journalist, redaktør og altnuligmann i små aviser i utkant-Norge. Som reporter er det avgjort en fordel kunne komme seg rundt. Etter hvert skulle det vise seg for tungt for den unge avismannen.

Arvid Hanssen begynte alt som journalist å sende små epistler til diverse blader og magasiner. Han sendte visetekster til *Søndagsposten* og fikk oppmuntrende tilbakemeldinger fra Otto Nielsen (1909–1982) og Alf Prøysen (1914–1970). I mange år var han en stor bidragsyter til *Norsk barneblad*. Etter hvert kom det fortellinger og bøker også for voksne. Han valgte å satse på et liv som forfatter. Arvid Hanssens liv og diktning er sterkt preget av de nevrologiske senvirkninger han måtte slite med hele sitt voksne liv. Hans alvorlige sykdom og fattigdommen han opplevde i oppveksten – både i egen familie og i omgivelsene – gjør at han beskriver verden slik den er for den fattige, den syke, den psykisk utviklingshemmede, og den som blir mobbet.

I 1972 kom den første boken «Han Johannes og eg» – bygd på overlevelser fra barndommen.

De neste årene kom «Kampen om Veslevågen» (1973) og «Stormen spaknar» (1974), bøker om sentraliseringen etter krigen og problemene for de små utkantsamfunn. Dette temaet går igjen i flere bøker. I 1975 kom

boken «Den vonde vinteren». Den forteller om stor nød i en samefamilie. Hovedpersonen, en ung gutt, må i fars fravær ta på seg store oppgaver for å redde familien, unngå gjeld og tvangsauksjon. Foruten å beskrive hvor hardt livet kan være for fattigfolk, er dette er fantastisk bok om mobbing, som burde vært pensum i den norske grunnskolen. Boken «Året har mange dager» fra 1976 er en fortelling tett opp til forfatterens egen polio og rekonvalescens. «Kaldt hav» fra 1979 handler om en ung gutt som faller over bord fra en fiskebåt. Arne Ivar Hanssen (f. 1973), som i 2007 utgav en glimrende biografi om sin far (1), gir uttrykk for at det er farens alvorlige sykdom som i «Kaldt hav» er behandlet i symbolsk form.

I 1981 kom Arvid Hanssens mest kjente bok «Søsken på guds jord», som ble bokklubb og fikk stort opplagstall. Boken skildrer fattigdom og nød, og beskriver at nøden ikke nødvendigvis skapte solidaritet mellom dem som hadde det vondt. Funksjonshemmede, spesielt psykisk utviklingshemmede, ble dårlig behandlet. Fortellingen om den psykisk utviklingshemmede Bela fortsetter i bøkene «Håpet har sterke hender» (1984) og «Englebød» (1985).

Arvid Hanssen ble kritisert i sin egen landsdel for sine elendighetsbeskrivelser, men han hadde, sammenlignet med flere av sine kritikere, førstehåndskjennskap til denne elendigheten, og overdrev neppe. Uansett handler bøkene om menneskelighetens mange sider – uavhengig av tid og sted. Håpet er dessuten til stede, også når det skrives om vanskeligheter.

Selv har jeg særlig satt pris på hans viser og lyrikk. Det er denne delen av hans diktning, som etter at Tove Karoline Knutsen (f. 1951) hadde laget melodier og framførte sangene på plate, gjorde Arvid Hanssen kjent for et større publikum. I 1980 fikk jeg platen «Blå kveill», noe som ble min introduksjon til forfatterskapet. Temaene er varierte, og med mye livsvisdom. Senja er et sted langt mot nord, langt ut mot ishavet og med en storslått natur. Det blir mye diktning om hardt klima, hardt arbeid og harde livsvilkår. For meg er «Bankfekar blue», om fiskeren som ikke når til havn på lørdagskvelden på grunn av storm, nydelig tonesatt og sunget av Tove Karoline Knutsen, en favoritt. «Skjepper-eventyr i hamn» demonstrerer hvor suverent Arvid Hanssen finner ordene når han forteller. Sterke kvinner går igjen både i bøker og dikt. «Vanna i Vågen» og «Ho Lotta arbeidskraum» er to heltekvad om kvinner som ikke er redde for å ta et tak.

Inspirert av de mange forlis utenfor Senja, ofte av fiskebåter, er det korte, men sterke diktet «Minnegudstjænest», også det med meget passende tone-

følge fra Tove Karoline Knutsen. De fleste diktene blir for lange i en sammenheng som dette, men noen små prøver er det mulig å ta med, først

Perler og ord:

Perler og ord / skulle være ekte.
Kome frå djupet. Det sanne djup.
Perler og ord / skulle være ekte.
Kome frå djupet. Til djupet gå.

Diktet *I dag* er også blitt en fin liten vise:

I dag kjem det kanskje / så mjuk en vijnn.
Åppne du dørra di? Slæpp du han ijnn?
I dag kjem det kanskje / så mjuk ei hainn
Lar du ho stryke dæ? Nå mens ho kainn.

Mange har vel gjort tilsvarende erfaringer som i diktet *På is*:

Slik er det
at vi stundom står
lasta med gull i bakkane
og ber tynt om ein neve sand.

I Sandkornjubel er det blant annen lærdom lett å tenke at dette er skrevet av en forfatter som har vært hjelpeløst innelåst i sin alvorlige poliomyelitt:

Sjå på meg
Eg har gnissa meg opp og fram.
No er eg med
i skyskraparbetongen.
La dei få vite det,
Heime i sandhaugen.

Arvid Hanssens forfatterskap er sterkt influert av hans nevrologiske sykdom. Først og fremst er det grunn til å tro at han neppe ville blitt forfatter uten den. Dernest er det slik at mye av det Arvid Hanssen har skrevet om har bakgrunn i hans sykdom. Arvid Hanssens skjebne er også en viktig påmin-

nelse – i en tid hvor vaksinerer fra mange hold blir i urimelig grad mis-tenkeliggjort – om hvor alvorlig polio kan være og at vi har mye å takke poliovaksinerer og annen vaksine for.

Litteratur

1. Hanssen AI. *Arvid Hanssen. En biografi om min far, dokumentar og historie*. Oslo: Cappelen, 2007.

Arnulf Hestnes
arnulf.hestnes@gmail.com